

KRISTUSE JEESUSE VÕI KOLMAINU JUMALA NIME TÄHENDUS RISTIMISVORMELIS¹

Peeter Roosimaa

Uue Testamendi tunnistuse kohaselt toimus algkristlik ristimine seoses Kristuse Jeesuse või Kolmainu Jumala nimega². Mida see aga tähendab, ei ole sugugi üheselt selge. Käesolevas artiklis otsitakse vastust küsimusele, kuidas võisid algkristlased mõista ristimisvormelis oleva *nime* tähendust ja millised oleksid võimalused seda tõlke abil väljendada.

Ristimisest rääkides on Uues Testamendis vastavates ütlustes kasutatud eessõnu ἐπί, ἐν ja εἰς: ἐπί τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ap 2:38); ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ap 10:48); εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ (Ap 8:16; 19:5); εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος (Mt 28:19). Seetõttu varieerus mingil määral ka ristimisel lausutav vormel. Kuid vaatamata nendele erinevustele võib rääkida ühest kristlikust ristimisvormelist, millel on varieeruv sõnastus.

Ristimisütluse mõistmiseks on oluline arvestada, et juutluses (nagu antiikajal üldse) oli nime, sealhulgas Jumala nime kasutamine sagedane.³ Seda tehti vägagi erinevates seostes. Iisraelis võidi tegutseda kellegi nimel, kellegi ülesandel, ka nimetatu juuresolekul. Taavet läks Jahve nimel vastu Koljatile (1Sm 17:45), prohvet Jeremija kuulutas Jahve ülesandel (Jr 26:16).

¹ Artikkel on valminud ETF grandil 6754 toetusel.

² Käesolevas artiklis kasutan väljendit *Kolmainu Jumala nimi* lühendina Mt 28:19 oleva ütluse *Isa ja Poja ja Püha Vaimu nime* kohta.

³ „Name” (Hans Bietenhard) – *Theologisches Begriffslexikon zum Neuen Testament*. Lot-har Coenen u.a., Hrsg. Bd. 2 (Wuppertal: Theologischer Verlag R. Brockhaus, 1979), 958-963.

Jahve nimi võis olla Jahve isikulise valitsuse ja tegutsemise teisisõnastus. Seda võidi kasutada asendusväljendina Jahve enda asemel, näiteks ütlus: *Pühitsege Jahve püha nime* (3Ms 18:21; 20:3; 21:6; 22:2). Inglisele andis Jahve nimi täie jumaliku autoriteedi (vt 2Ms 23:21). Kui kuskil oli Jumala nimi, siis tähendas see, et seal on Jumal ise. Templis olev Jahve nimi tähendas, et seal asub Jahve ise. Jumala nime appihüüdmist mõisteti Jumala enda appihüüdmisena. Jumala nime kasutati ka tema ülesandel tegutsemise puhul, samuti Jahvele apelleerimisel. Nime kasutati Jahve paralleelväljendina isegi nii, et *nimi* ise muutus nagu Jumala hüpostaasiks, näiteks: „Jumal, päästa mind oma nime abil ja aja mu asja oma vägevuse varal!” (Ps 54:3). Kui Jumala lähedalolu kardeti, siis välditi tema nime nimetamist (Am 6:10).⁴

NIME TÄHENDUSEST ÜLDISES KEELEKASUTUSES

Kuna ristimisvormelis on *nime* alati kasutatud koos prepositsioonidega, siis pakuvad käesoleva teema puhul huvi just eessõnadega tekstid.

Kreeka kultuuriruumis⁵ olevast keelekasutusest lähtuvalt olgu esile toodud järgmised võimalused:

κατ' ὄνομα, ἐπὶ ὀνόματος – *nimega, nimeline;*

ἐκ τοῦ τῶν βασιλέων ὀνόματος – *kuninga nimel.*

Väga harva kohtab ἐπὶ τῷ ὀνόματι τίνος – *nime all; kellegi nimele* viitamine või tuginemine;

ἐπὶ τῷ αὐτοῦ ὀνόματι – *omaenda nime all;*

ἐπὶ ὀνόματος τοῦ δεῖνα – *kellegi nimele* pandud, *kellelegi* antud õigused või kohustused.

ἐπὶ ὀνόματι τοῦ δεῖνα – *kellegi nime all* mingit toimingut läbi viima.

ἐν ὄνομα – *kellegi nimel, kellegi nime all* (säilitati materjale, dokumente).

Alles hellenismi ajal kohtab εἰς τὸ ὄνομα + *isik gen.* Seda hakati kasutama kaubanduse oskusväljendina tähenduses *kellegi kontole kandma.*

⁴ „Ὄνομα κτλ.” (Hans Bietenhard) – *ThWNT*. Bd. 5. Gerhard Friedrich, Hg. (Stuttgart: Kohlhammer, 1966), 242-283, 255-261.

⁵ „Ὄνομα κτλ.” (Bietenhard), 244j.

Vanas Testamendis pakuvad huvi Septuagintas leiduvad *nime* kasutuse kreekakeelsed vasted. Toon erinevate prepositsioonidega näiteid:⁶

ἐκ τοῦ ὀνόματος – Est 8:8: „Ja nüüd kirjutage teie ise juutide pärast *kuninga nimel*...”

διὰ ἰλμα σὸν ὄνομα – Est 3:12: „Seda kirjutati *kuningas Ahasverose nimel*...”

ἐπὶ τῷ ὀνόματι – 1Reg 25:5⁷: „siis küsige temalt *minu nimel*...”, aga ka 2Reg 22:50: „ja laulan kiitust *su nimele*...” ning Jo 9:9: „Su sulased tulevad väga kaugelt maalt Issanda, su Jumala *nime pärast*...”

Prepositsiooni ἐπί kasutati ka selleks, et väljendada millelegi või kellelegi nime andmist. Näiteks 1Ms 4:17 on juttu, kuidas isa pani linnale nime oma poja järgi.

ἐν τῷ ὀνόματι – 1Reg 25:9: „noored mehed tulid ning rääkisid *Taaveti nimel* Naabalile...”.

Septuagintas sagedase väljendi ἐν τῷ ὀνόματι + *isik gen* tarvitamine ei ole kreekapärane. See on mõistetav kui tõlkevormel, mis vastab rohkem semiitlikule keelekasutusele.⁸ Üldse tuleb arvestada sellega, et üksnes teksti seostest lähtudes saab kindlaks teha, millist tähendust parasjagu on mõeldud.⁹

Uues Testamendis tuleb arvestada võimaliku semiitliku mõjuga. G. Dellingi arvates toimib vanatestamentlik väljend ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου kõige tugevamalt Jk 5:10¹⁰, seda mitte üksnes formaalselt, vaid ka sisuliselt – prohvetite tegevus toimus kooskõlas Jumala autoriteediga.¹¹

⁶ „Ὄνομα κτλ.” (Bietenhard), 262j.

⁷ 1Sm vastab LXX-s 1Reg; 2Sm vastab LXX-s 2Reg; 1Kn vastab LXX-s 3Reg.

⁸ Vt „Ὄνομα κτλ.” (Bietenhard), lk 262. Oma analüüsis näitab G. Delling, et ἐπὶ ja ἐν τῷ ὀνόματι ütluste vahelist selget erinevust LXX keelekasutuses ei ole võimalik hästi määratleda, kuna sisulised seosed, kus vastavaid väljendeid kasutatakse, on väga erinevad. Gerhard Delling, *Die Zueignung des Heils in der Taufe. Eine Untersuchung zum neutestamentlichen „Taufen auf den Namen”* (Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1961), 24.

⁹ *Ibid.*, 39.

¹⁰ Jk 5:10: „Vennad, võtke prohveteid, kes on rääkinud Issanda nimel, kurja kannatamise ja pika meele eeskujuks.”

¹¹ G. Dellingi analüüsi kohaselt on uuestamentlik väljend *nimel* üksnes väheses kokupuutes piiblivälise keelekasutusega, küll aga on see tihedalt seotud Vana Testamen-

Erinevatest väljenditest pakuvad vaadeldava teema puhul huvi:¹²

a) ἐν ὀνόματι – *kellegi nimel* ütlemine või tegutsemine tähendab toetumist sellele isikule, tema autoriteedile; aga see võib tähendada ka tegutsemist tema meelevalda piirkonnas, tema jõus. Näiteks Jeesus tegutses Jumala nimel. Ta tuli ἐν ὀνόματι κυρίου, st Jumala ülesandel, tema tahte kohaselt (Mk 11:9; par). Tegudes, mida ta ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς tegi, tõestas ta end kui Jumalast töötatud Kristus (Jh 10: 24j; 5,43). Jh 14:26 kohaselt on tähtis, et mitte üksnes Jeesus ei toimi Isa nimel, vaid ka Isa täidab Kristuse tahet, kui ta Jeesuse nimel (ἐν τῷ ὀνόματι μου) saadab Püha Vaimu. G. Dellling lisab, et teod, mida Jeesus teeb oma Isa nimel (vt Jh 10:25), ei näita mitte üksnes Jeesusele ülesande andjat ega väljenda usaldust Jumala abi suhtes, vaid siin on välja öeldud Jeesuse ja Isa täielik ühtsus: Jeesus teeb Isa tegusid (Jh 10:37j) ja Isa teeb seda tema kaudu (Jh 14:10).¹³

Kes usuvad Jeesust kui Jumala Poega, on ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ (Jh 20:31), st nad on astunud tema toime- või valitsusalasse, nende päralt on elu (Jh 20:31) ja nii ei ole nad kohtu all (Jh 3:18).

Kristlaste kogu elu on seotud Jeesuse nimega: Kl 3:17: „Ja kõik, mida te iial teete sõnaga või teoga, seda tehke Issanda Jeesuse *nimel* (ἐν ὀνόματι), *tema läbi* (δι' αὐτοῦ) Jumalat Isa tänades!”

Küll tuleb sellest väljendist teisiti aru saada 1Pt 4:14: „Õndsad olete teie, kui teid teotatakse Kristuse *nime pärast* (ἐν ὀνόματι Χριστοῦ)...” – mõistetamatu oleks teotamine Kristuse nimel.

Ef 5:20 räägib Kristuse nimel tänamisest: „...täna des alati Jumalat ja Isa meie Issanda Jeesuse Kristuse nimel (ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου)”. Siin ei mõelda, et Jumala tänamisel esindatakse Jeesust. Tänu on ikka koguduse enda tänu, küll aga on Jeesus Kristus Jumala tänamise põhjus. Ehk teisiti sõnastades: Jeesuses või Jeesuse kaudu on ilmunud Jumala arm, mille eest kogudus tänab Jumalat. Samuti võib see ütlus tähendada

diga. Oluline mõju on siin LXX kreeka keelel; Dellling, *Die Zueignung des Heils in der Taufe*, 42, 44.

¹² Alljärgnevalt toetun „Ὄνομα κτλ.” (Bietenhard), 270-275, millele edaspidi viitan üksnes konkreetsete mõtete esiletoomiseks; samuti viitan muudele allikatele. Kreeka keele käänete ja prepositsioonide kasutuse ning tähenduse küsimustes toetun teosele Ernst G. Hoffmann, Heinrich von Siebenthal, *Griechische Grammatik zum Neuen Testament* (Riehen, Schweiz: Immanuel-Verlag, 1985).

¹³ Dellling, *Die Zueignung des Heils in der Taufe*, 45.

Jeesuse kohalolu, mis loob tingimused selleks, et võime Jumalat tänada ja et see tänu ka Jumalani jõuab. Siia sobib H. Bietenhardi mõttekäik, et Jeesuse nimesse on kätketud jumaliku armu täius, mille eest kogudus tänab Jumalat.¹⁴

1Kr 6:11 on tõlgitud: „Kuid teie olete puhtaks pestud, te olete pühitsetud, te olete õigeks tehtud Issanda Jeesuse Kristuse *nimes* (ἐν τῷ ὀνόματι) ja meie Jumala Vaimus”. Kuidas sellest aru saada? Või tõlkida siin instrumentaalselt *Kristuse nimega*?¹⁵ Aga kas see oleks parem? Nüüd on oht, et tekkib mõtteseos nimemaagiaga. Küllap on selles ütluses mõeldud Kristuse või Kristuse päästesündmuse toimeala. Sarnane mõte esi- neb Ap 4:12, kus Peetrus halvatu tervendamise järel ütleb kokkuvõtvalt päästesõnumi: „Ja kellegi muu läbi (ἐν ἄλλῳ) ei ole päästet, sest taeva all ei ole antud inimestele ühtegi teist *nime, kelle läbi* (ὄνομα... ἐν ᾧ) meid päästetaks”. Mõeldud on siin: *toetudes Jeesuse päästesündmusele, Jeesuse päästesündmuse tõttu, päästesündmuse pärast*. Mõistetavalt jäävad selliste ütluste tähenduspiirid sageli täpsemalt määratlemata. Oma olemuselt on inimese päästmine Jumala tegu, mis suures osas inimese tunnetushori- sondilt välja jääb. Nii ei ole sobiva tõlkevaste leidmine sugugi alati lihtne. Asjakohane on veel John Drane'i mõte, et Uues Testamendis on Jeesuse ristisurma tähenduse kirjeldamiseks tarvitatud väljendite puhul kasuta- tud pilte ja analoogiaid.¹⁶

b) διὰ τὸ ὄνομα – *nime läbi, nime pärast*; näiteks:

Ap 10:43: „kes temasse usub, saab tema *nime läbi* pattude andeksandmise”; IJh 2:12: „patud on teile andeks antud tema *nime pärast*”. Ka siin on mõel- dud: *toetudes Jeesuse päästesündmusele, Jeesuse päästesündmuse tõttu, pääs- tesündmuse pärast*.

c) ἐπὶ τῷ ὀνόματι – *nimel*; näiteks:

Mt 18:5: „Ja kes iganes ühe niisuguse lapse võtab vastu *minu nimel*, võtab

¹⁴ „Ὄνομα κτλ.” (Bietenhard), 273.

¹⁵ Daativi kasutamine instrumentaalsena oli kreeka keeles sagedane, seejuures tugev- dab prepositsioon ἐν selle tähendust, Reto Schoch, *Griechischer Lehrgang zum Neuen Testament* (Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 2000), 86.

¹⁶ John Drane, *Jesus*. EELK Usuteaduse Instituudi Õppekirjandus, 3 (Tallinn: Logos, 1996), 52.

vastu minu” – siin võib ἐπὶ τῷ ὀνόματι μου tähendada ka *minu pärast*.¹⁷ Lk 9:49: „me nägime üht meest *sinu nimel* kurje vaimu välja ajamas”; Mk 9:39: „kes teeb *minu nimel* vägeva teo”; Mt 24:5: „Sest paljud tulevad *minu nime all*”; Ap 4:17: „Kuid et nad sellest *nimest* ei räägiks”; Ap 4:18: „keelasid neil üldse rääkida ja õpetada *Jeesuse nimel*”.

d) Keerulisem on mõista εἰς (τὸ) ὄνομα tähendust. Levinud arusaama kohaselt püütakse siin sõnasõnaliselt edasi anda semiidikeelset väljendit ja see tähendab *arvestades seda, et; pidades silmas; kuna ... on*. Sellisel on tõlgitav Mt 10:41: „Kes prohveti vastu võtab ta prohvetinime tõttu, saab prohveti palga, ja kes õige vastu võtab õige inimese *nime tõttu*, saab õige inimese palga.” Seda võib öelda ka: *arvestades, et ta on prohvet, või pidades silmas, et ta on prohvet, või kuna ta on prohvet*. Sama mõtte on Mk 9:41, kuid seal on kasutatud prepositsiooni ἐν: „Jah, kes iganes annab teile juua kas või karikatäie vett, *sellepärast* et te olete Kristuse omad (ἐν ὀνόματι ὅτι Χριστοῦ ἐστέ), tõesti, ma ütlen teile, ta ei jää oma palgast ilma!”

Mt 18:20: „Sest kus kaks või kolm on minu nimel (εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα – pidades silmas mind) koos, seal olen mina nende keskel.”

Nii nagu Mt 18:20 on Kristus selleks põhjuseks, miks kokku tul-lakse, nii on Hb 6:10 Jumal põhjuseks, et tehakse armastusetegusid: „Sest Jumal ei ole ülekohtune, nii et ta unustaks ära teie teo ja armastuse, mida te olete osutanud *tema nimele*” (olete teinud tema pärast, teda silmas pida-des). Nendes kirjakohtades on εἰς (τὸ) ὄνομα kausaalses tähenduses.¹⁸

Väljendil εἰς (τὸ) ὄνομα võib olla nii finaalne kui ka kausaalne mõtte. Esimesel juhul tähendab see eesmärki: pidades silmas, et midagi peab toimuma; teisel juhul põhjust: pidades silmas, et miski on (= kellegi, millegi tõttu; kellegi, millegi pärast). Nii võib εἰς τὸ ὄνομα osutada nii põhjusele või ka eesmärgile.¹⁹

Jh 2:23 võib tõlkida: „...hakkasid paljud tema nimesse uskuma (εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ)”. Ka siin on tegu semitismiga.

¹⁷ H. L. Strack, P. Billerbeck, Hrsg., *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*. 7. Aufl. Bd. 1 (München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1978), 591.

¹⁸ „Ὄνομα κτλ.” (Bietenhard), 274.

¹⁹ Strack, Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, 590, 1054.

Nagu näha, leiab korduvalt kinnitust, et ei siintoodud ega ka mitmete teiste *nime*-väljendite kasutus ei olnud sugugi alati ühemõtteline, see-pärast ei ole nende mõistmine ja tõlkimine kerge. Mitmetel juhtudel on lihtsalt grammatikast lähtudes tehtud otsene tõlge, ilma et see annaks päris mõistetavalt edasi ütluse sisu.

NIME TÄHENDUS RISTIMISVORMELIS

Nagu artikli alguses öeldud, on ristimisvormelis *nime* kasutatud koos kolme prepositsiooniga. Nii nagu εἰς (Ap 8:16; 19:5) puhul, nii ka ἐπί (Ap 2:38) ja ἐν (Ap 10:48) puhul tuleb ristimisvormelis arvestada nende semiitliku kasutusega. Tegemist on ju algselt arameakeelsete ütluste tõlkega kreeka keelde. Nii võib Ap 2:38 ἐπί + *dat* näidata meelearanduse ja ristimise põhjust; kuulajad võtsid Kristuse sõnumi vastu – see-pärast peavad nad meelt parandama ja end ristida laskma. Samamoodi võib mõista ka Ap 10:48 – inimesed Korneeliuse kodus võtsid vastu Püha Vaimu, nad teadsid, kes on Kristus Jeesus ja nüüd pidid nad Jeesuse nime peale laskma end ristida.²⁰ Seda mõtet võiks sõnastada: laske ennast Kristuse sõnumi, tema korralduse pärast või korralduse peale ristida. See tähendab, et ristimine on kuulekusetegu. Kuid antud kontekstis tundub see liiga piiratud tähendusena. Ka esitatakse mõtet, et mõeldud võib olla Jeesuse Kristuse nime nimetamist ristitava üle. Sellega asetub ristitav Jeesuse meelevalla alla, mille tagajärjeks on pattude andestus ning Püha Vaimu vastuvõtmine.²¹

Eespool toodud tähelepanekutest lähtudes võiksid ristimisvormelis olevad ἐπί ja ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ tähendada siiski eelkõige ristimist *Jeesuse Kristuse nimel, volitusel*. Ebamääraseks jääks ristimine *Jeesuse Kristuse nime all*, samuti *Jeesuse Kristuse nime pärast*. Sobivaks ei saa pidada ristimist *Jeesuse Kristuse nimega*. See suunaks mõtte *Jeesuse nime*

²⁰ „Ὄνομα κτλ.“ (Bietenhard), 275. Olgu siin öeldud, et *nime peale* ristimise mõtet seostatakse rohkem prepositsiooniga εἰς, vt nt „Name“ (Bietenhard) 1979, 962; Heinrich Schlier, *Der Römerbrief* (Leipzig: St. Benno-Verlag, 1978), 192.

²¹ Ernst Haenchen, *Die Apostelgeschichte*. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament. Begründet Heirich August Wilhelm Meyer. 3. Abteilung. 13. Aufl. (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1961), 147. Sarnase mõttekäigu esitab ka J. Gnilka; vt Joachim Gnilka, *Theologie des Neuen Testament* (Freiburg: Herder Verlag, 1999), 116. Kahtlemata toetab sellist mõttekäiku Jk 2:7.

maagilisele tähendusele. Samuti ei ole sobiv väljend *Jeesuse Kristuse nimes*. Ristimine toimub ikka *vees* ja *veega*. Ristimise kui matmise mõtet arvestades oleks veel täpsem öelda, et ristitakse *vette*. Seega ei sobi ka *Jeesuse Kristuse nimesse*. G. Dellling juhib oma põhjalikus analüüsis tähelepanu, et Apostlite tegude raamatus ei pruugi prepositsioonid *ἐν* ja *ἐπί* koos *ὄνομα*-ga näidata erinevaid seoseid, vaid selline kasutus võib olla tingitud erinevatest allikatest, mida Apostlite tegude autor kasutas. Üldse tuleb väljendi *ἐν* või *ἐπί* + *ὄνοματι* spetsiaalset tähendust otsida konteksti arvestades. Ikka ja jälle leiab kinnitust, et mingi väljend saab oma tähenduse konteksti kaudu.²²

Kergem ei ole ka *εἰς ὄνομα*-ga ristimisvormeli tähenduse leidmine (vt Mt 28:19; Ap 8:16; 19:5; 1Kr 1:13.15). Olgu siis esmalt nimetatud, et 1Kr 1:13 ja 15 väidab Paulus, et ristimine ei toimunud seoses tema nimega. Ap 8:16 ja 19:5 on väljend *ristima εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ*. Mt 28:19 pakub triaadilise sõnastuse. Siin on *εἰς τὸ ὄνομα* mõistetav kui tõlke kreeka keel; mingi müstilise mõttega see väljend seotud ei ole, asjakohasem on juriidiline mõistmisviis. Muidugi tuleb arvestada ka vormeli neid variante, kus on *ἐν* ja *ἐπί*, samuti pakub abi erinevate tekstide võrdlemine.

Kui võrrelda *βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα* (Mt 28:19) ja *συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα* (Mt 18:20), siis on näha, et keeleliselt on need omavahel täiesti vastavuses. Mt 18:20: „Sest kus kaks või kolm on minu nimel koos, seal olen mina nende keskel” on mõistetav kausaalsena – kogunetakse Jeesuse tõttu, tema pärast, teda silmas pidades. Analoogiliselt võiks Mt 28:19 sõnastada: *ristides neid, pidades silmas/ arvestades Isa, Poega ja Püha Vaimu*.

H. Bietenhardi arvates põhjustab ristimisvormeli kausaalne mõistmine aga raskusi. Kuna Mt 28:16-20 keel on semiitliku värvinguga, võiks lähtuda rabiinliku koolkonna keelekasutusest ja mõista *εἰς τὸ ὄνομα* finaalselt – *pidades silmas, et midagi peab toimuma*. Näiteks tunti juutluses mitmesuguseid ohvreid ja veeriitusi, millel oli kindel eesmärk, mis viidi läbi kindlal eesmärgil. Ohvri juures tähendas finaalne mõte, et ohverdati Jahvele, mitte ebajumalatele. Tuntud oli olukord, kus ori läbis veeriituse *vaba mehe nimel*, et saada vabaks meheks. Kui juudi koju võeti paganast ori, siis pidi too läbima veeriituse *orjaseisuse nimel* – nii sai temast juudi

²² Dellling, *Die Zueignung des Heils in der Taufe*, 52, 25, 34.

ori.²³ Ristimise puhul võiks see tähendada, et ristimine on ristitava ülendmine Kristusele pattude andeksandmiseks.²⁴

Kuidas aga mõista ristimise juures εις τὸ ὄνομα finaalsset tähendust, et ristimine või ristimise eesmärk oli suunatud Kristusele või vastavalt Kolmainu Jumalale? Kas võiks siin mõelda hellenistlikule keelekasutusele, mille kohaselt εις τὸ ὄνομα oli kasutusel kui kaubandustermin ja tähendas sissemaksu nimetatu arvelduskontole, ja tõmmata paralleel Uues Testamendis nimetatud taevase raamatuga (vt Lk 10:20), kuhu ristitavate nimed kirja pannakse?²⁵ Või oleks õigem pühendamise mõte, et ristitav pühendatakse Jeesusele või vastavalt Kolmainu Jumalale?²⁶ Või võiks see tähendada liitmist õndsusosadusse?²⁷ Kas tähendus võiks olla ka, et ristimine loob sideme Kolmainu Jumala ja ristitava vahele?²⁸ L. Goppelt toob ära mõtte, et kuna ristimisel seob Ülendatu end ristitavaga, siis põhjustab ristimine pöördumist ja pattude andestust.²⁹ Nagu käesolev analüüs näitab, on niisugused mõttekäigud problemaatilised, samuti on εις puhul problemaatiline (nagu juba ἐπί ja ἐν puhul öeldud) *nimesse* ristimise mõte. H. Bietenhard pakub välja võimaluse, et ristimine on ristitava loovutamine Kristusele pattude andeksandmiseks. Sama mõte võib esineda

²³ „Ὄνομα κτλ.” (Bietenhard), 267, 274.

²⁴ „Name” (Bietenhard), 1979, 962.

²⁵ Sellist vaadet esindab nt H. Schlier: Schlier, *Der Römerbrief*, 192, samuti W. De Boor: Werner de Boor. *Der Brief des Paulus an die Römer*. 7. Aufl. Wuppertaler Studienbibel, Reihe: Neues Testament. Werner de Boor, Adolf Pohl, Hrsg. (Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1979), 143. Seevastu G. Delling ei pea võimalikuks, et ristimisvormeli mõte võiks tuleneda sellest mõtteseosest – pigem tuleks lähtuda Uue Testamendi ristimisütluste seostest. Vt Delling, *Die Zueignung des Heils in der Taufe*, 36. Ka U. Wilkensi arvates pärineb see väljend vaevalt hellenistlik-paganlikust keelekasutusest; Ulrich Wilkens, *Der Brief an die Römer*. 2. Teilband Röm 6-11. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament. Bd. 6/2. Josef Blank, Rudolf Schnackenburg, Eduard Schweizer, Ulrich Wilkens, Hrsg. (Köln; Neukirchen-Vluyn: Benziger Verlag; Neukirchener Verlag, 1980), 49. J. Gnilka peab võimalikuks kaudseid analoogiaid; Gnilka, *Theologie des Neuen Testament*, 116.

²⁶ Vt „Ὄνομα κτλ.” (Bietenhard), 275.

²⁷ Vt Walter Grundmann, *Das Evangelium nach Matthäus* (Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1975), 578.

²⁸ Vt Strack, Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, 1055.

²⁹ Leonhard Goppelt, *Theologie des Neuen Testaments*. Jürgen Roloff, Hg. 2. Aufl. (Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1983), 331.

ka seal, kus on juttu ristimisest *nimele* (ἐπί) või *nimel* (ἐν).³⁰ Kui mõelda konkreetsele kirjakahole, siis G. Dellingi arvates ei saa Ap 19:5 olevas väljendis εἰς asendada ἐν-ga, sest εἰς näitab suunda, sidepunkti, kuhu ristimine on suunatud (salmis Ap 19:3b oli selleks Johannese ristimine).³¹

Väljendit βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα (Ἰησοῦ) Χριστοῦ Pauluse juures ei esine. Kuid ta oli sellise väljendiga tuttav. See nähtub 1Kr 1:13.15, kus ta ütleb vastuseks korintlastele, et nad pole tema nimele ristitud (εἰς τὸ ὄνομα Παύλου; εἰς τὸ ἑμὸν ὄνομα). Muidu räägib Paulus lihtsalt ristimisest εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν (Rm 6:3) või εἰς Χριστὸν (Gl 3:27). Sellist väljendit on Paulus kasutanud juba 1Kr 10:2, kus on juttu, et iisraellased ristiti kõrbes εἰς τὸν Μωϋσῆν. Ühtlasi on siin näide, et väljend εἰς τὸ ὄνομα + *isikunimi* on samatähenduslik lihtsa εἰς-ga + *isikunimi*. Võimalik, et hebraism εἰς τὸ ὄνομα on mitmes kohas teadlikult asendatud lihtsa kreekaliku εἰς-ga.³²

Mida võis tähendada Pauluse ütlus, et kõik ristiti εἰς τὸν Μωϋσῆν (1Kr 10:2)? 2Ms 14:19-20 on kirjeldatud, kuidas pilv eraldas egiptlased ja iisraellased; edasi on salmides 21jj kirjas, kuidas iisraellased Kõrkjamerest läbi pääsesid, egiptlased aga hukkusid. Iisrael päästeti, pidades silmas Moosese kaudu antavat Seadust, samuti kogu Siinai lepingut. Eesmärgiks oli, et Iisraelist saaks tõeline Jumala rahvas. Ilmselt just seda mõtet pidas Paulus silmas oma kirjas. Olgu siin nimetatud, et Moosese kaudu Seaduse andmine ja lepingu sõlmimine toimusid tegelikult hiljem (vt 2Ms 24:4-8).

Tulles uuesti Mt 28:19 εἰς τὸ ὄνομα kausaalse tähenduse juurde: *ristides neid, pidades silmas/ arvestades Isa, Poega ja Püha Vaimu*, võiks öelda, et kogu ristimine toimub, pidades silmas ja arvestades Kolmainu Jumalat, Jumala kohalolu, tema lepingut. Selline mõte on siin täiesti kohane. Raskesti pakub pigem selle kirjakoha finaalne mõistmine. Ristimisvormeli finaalne tähendus on aga täiesti kohane ristimise kui matuse puhul (Rm

³⁰ „Taufe ist Übereignung des Getauften an Christus zur Vergebung der Sünden. ... Derselbe Sinn kann auch da vorliegen, wo vom Taufen ἐπί *auf* oder ἐν *in* dem Namen, die Rede ist“. „Name“ (Hans Bietenhard) – *Theologisches Begriffslexikon zum Neuen Testament*, neubearbeitete Auflage. Bd. 2. Lothar Coenen und Klaus Haacker, Hrsg. (Wuppertal: R. Brockhaus Verlag; Neukirchen: Neukirchener Verlag, 2000), 1385.

³¹ Dellings, *Die Zueignung des Heils in der Taufe*, 93.

³² „Ὄνομα κτλ.“ (Bietenhard), 274j.

6:3-4; Kl 2:12) – saada koos Kristusega surmassesse³³ maha maetud (siinkohal oleks triaadiline mõte kohatu). Ühtlasi toimus see kõik Kristuse või vastavalt Kolmainu Jumala nimel, ülesandel, volitusel.

Nagu eespool nimetatud, pakub triaadilist sõnastust üksnes Mt 28:19. Siin ühendatakse Isa, Poja ja Püha Vaimu nimi. Alles selles seoses omandab Jumala nimi täiuse, ühtlasi toob see ühine nimi esile Kolmainu Jumala olemusühtsuse.³⁴ E. Schweizeri arvates näitab nime kolmekordne kasutamine hilisemat arengut.³⁵ Nii võis ristimine alguses toimuda seoses Jeesuse nimega – see tähendab, et ristimist seostati Jeesuse kui kohtunikuga, nii nagu Ristija Johannes oli oma ristimist seostanud Tulija³⁶ kui kõrgema kohtunikuga. Seejuures ongi Jeesus Kristus see Tulija. Ühtlasi tähendas see ristimise seostamist sellesama Tulija või vastavalt Kristuse Jeesuse surmaga. Hiljem aga hakati kõike eelpool nimetatut mõistma triaadiliselt, lähtudes Isa, Poja ja Püha Vaimu olemusühtsusest.

KOKKUVÕTE

Nagu toodud vaatlusest näha, on ristimisvormeli mõistmiseks mitmeid võimalusi. Seejuures võib nõustuda G. Dellingi mõttega, et kõige olulisem on arvestada nime kasutamisega just Uues Testamendis endas.³⁷ Nime kasutamist ristimisel võib mõista nii kausaalselt kui ka finaalselt, aga samuti kui tegutsemist kedagi esindades, kellegi nimel, kellegi volitusel.

Johannese ristimise ja nelipühäl toimunud ristimise konteksti ja tähendust arvestades võib öelda, et algkristliku ristimise puhul võiks arvestada selliste tähendustega nagu:

³³ Arvestades prepositsiooni εἰς erinevaid tõlkimisvõimalusi, oleks ka Rm 6:3jj tõlkimisel vast õige esile tuua εἰς-i seost näitavat iseloomu. Seda probleemi kajastab lähemalt artikkel Peeter Roosimaa, „Kuidas tõlkida Rm 6:3-4?“ – *Minu Issand ja minu Jumal! Pühendusteos Dr. theol. Toomas Pauli 70. sünnipäevaks*. Koostanud Jaan Lahe ja Tiit Pädam (Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut, 2009), 81-91.

³⁴ „Ὁνομα κτλ.“ (Bietenhard), 274.

³⁵ Eduard Schweizer, *Das Evangelium nach Matthäus. Das Neue Testament Deutsch. Teilbd. 2.* Gerhard Friedrich, Peter Stuhlmacher, Hrsg. (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1981), 347.

³⁶ Kuna Johannes ei kasutanud isiku kohta, kellele ta tuli teed valmistama, mitte ühtki nime ega tiitlit, siis on seda isikut hakatud kutsuma lihtsalt Tulijaks.

³⁷ Delling, *Die Zueignung des Heils in der Taufe*, 97.

ristimine toimub Kristuse Jeesuse või vastavalt Kolmainu Jumala nimel, volitusel, ülesandel;
 see toimub, arvestades, pidades silmas Kristust Jeesust või vastavalt Kolmainu Jumalat, arvestades Jumala kohalolu;
 see toimub, arvestades Kristuse-keskset õiguskorda, uut lepingut, toetudes kõigele sellele;
 ristimise mõte on saada koos Kristusega maha maetud.

Ka võib see tähendada ristitava loovutamist Kristusele, et toimuks patude andestus. Mõistetavalt ei ole mitte iga tähenduse puhul sobiv ristimisvormeli triaadiline sõnastus. Milline või millised tähendused tegelekult arvesse lähevad, selle selgitamiseks on algkristlikku ristimist vaja käsitleda juba laiemas kontekstis.

Kuidas aga peaks kõike eelnevat arvestades ristimisvormelit tõlkima? Kuidas leida tõlge, mis võimalikult hästi väljendaks vormeli sisu, kuid ei pakuks väärtõlgendamise võimalusi? See ülesanne ei ole kerge. Ja kas päris hea lahenduse leidmine üldse ongi võimalik? Kahtlemata peaks tõlkes tulema esile, et ristimine toimub Jumala volitusel ja ülesandel, see tähendab, et ristimine toimub Jeesuse või Kolmainu Jumala *nimel*. Ilma selleta oleks kogu ristimine ju õigustühine. Kahjuks on väljendil *nimel* meie keeles küllalt kindel ja kitsas tähendusväli, mistõttu sellise tõlke puhul jääksid piisava tähelepanuta muud ristimisele olulised tunnused – näiteks väga oluline seos Kristuse Jeesuse surmaga.

Ristimine Jeesuse või Kolmainu Jumala *nimesse* toob esile initsiatsiooniriituse mõtte või mõtte, nagu looks ristimine Jumalaga teatud sideme. Kuid kas see on Uue Testamendi tekstide puhul põhjendatud? Arusaam ristimisest kui initsiatsiooniriitusest näib olevat hilisem.

Ristimine Jeesuse või Kolmainu Jumala *nimes* on mõneti eksitav, kuna ristimine toimub ikkagi vees ja veega. Kuid samas osutab selline väljend Jumala kohalolule, temaga arvestamisele, Jumala poolt määratud õiguskorrale. Kuid kuna selline ütluse vorm on üsna ühetähenduslik, võiks püüda seda ise sobivalt ümber defineerida.

Kõike eeltoodut arvestades paistab üheks sobivaks tõlkevõimaluseks olevat, et ristimine toimub Jeesuse või Kolmainu Jumala *nimel*. Ristimisel aga võiks kasutada ka liitvormelit: *Ma ristin sind Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel Kristuse Jeesuse surmasse*.